

John Maynard Keynes'in *İstihdam Faiz ve Paranın Genel Teorisi*'nin Türkçe Serüveni*

Abdurrahman Gazi VURAL¹

¹ İktisat Doktora Öğrencisi, AHBVÜ İktisat Bölümü, gazivural@gmail.com, ORCID: 0009-0007-2189-1999

Öz: John Maynard Keynes'in düşüncesinin Türkiye'ye girişi ve anlaşılması oldukça gecikmeli ve başka iktisatçıların yorumuyla gerçekleşmiştir. Bu iddiayı destekleyen olgular Türk iktisadi düşünce tarihinde bulunabilir. Ayrıca, onun başyapıtı *İstihdam, Faiz ve Paranın Genel Teorisi'nin*, (kısaca *Genel Teori*) Türkçe çeviri serüveni bu iddiayı desteklemektedir. *Genel Teori*, 1936 yılında İngilizce yayınlanmasından tam 23 yıl sonra Türkçeye çevrilmiştir ve bu çeviri kitap olarak yayınlanmadığı gibi tam bir çeviri değildir. Daha sonra yapılmış çeviri denemeleri ne yazık ki *Genel Teori*'nin büyüklüğüne yakışmayan hatalı ve özensiz çeviri, kitabın Türkçe okunmasını imkansızlaştırdığı gibi Keynes'in düşüncesinin yanlış anlaşılmasına yol açabilmektedir. Çalışma iki ana bölümden oluşmakta ve ilk bölümde Keynes'in düşüncesi ve Türkiye'deki macerası kısaca anlatılmaktadır. İkinci bölümde, *Genel Teori*'nin Türkçe çeviri macerası ve örneklerle bu çevirilerin nitelikleri ortaya konulmaktadır. Sonuç bölümünde çeviri ve yayın süreçleri bağlamında yeni bir çevirinin neden ve nasıl yapılması gerektiği ele alınmaktadır. Bu çalışma, *Genel Teori*'nin Türkçe serüveni bağlamında Türk iktisadi düşünce tarihine küçük bir katkıda bulunmayı amaçladığı gibi yeni ve kitabın büyüklüğüne yakışan bir çevirinin yapılmasına vesile olmayı da amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: John Maynard Keynes; John Maynard Keynes'in düşüncesi, Genel Teori

Jel Kodları: Z00, A20, B31

The Turkish Adventure of John Maynard Keynes' The General Theory of Employment, Interest and Money

Abstract: The entry and recognition of John Maynard Keynes' thought in Turkey has been quite delayed and was realized by the interpretation of another economist. The facts supporting this argument can be found in the history of Turkish economic thought. In particular, the adventure of Turkish translation of his masterpiece, *The General Theory of Employment, Interest and Money*, supports this argument. It was translated into Turkish exactly 23 years after it was published in English in 1936. This Turkish translation was not a complete translation and not published in a book form. Unfortunately, later translation attempts were not sufficient for the greatness of *The General Theory*. Incorrect and careless translation makes it impossible to read the book in Turkish and can lead to misunderstanding of Keynes' thought. This study consists of two main sections and in the first section Keynes' thought and his adventure in Turkey are briefly explained. The second part will consist of *The General Theory*'s adventure in Turkish translation and the quality of these translations will be discussed by comparing Turkish text with original text. In the final section, it will be revealed why and how a new translation should be done in the context of translation and publication processes. This study aims to make a small contribution to the history of Turkish economic thought in the context of the Turkish adventure of *The General Theory* as well as to show the necessity of new translation that eligible to the masterpiece.

Keywords: John Maynard Keynes; John Maynard Keynes' thought; The General Theory

Jel Codes: Z00, A20, B31

Atıf: Vural, A. G. (2023). John Maynard Keynes'in *İstihdam Faiz ve Paranın Genel Teorisi*'nin Türkçe Serüveni, *Politik Ekonomik Kuram*, Özel Sayı, 1-13. <https://doi.org/10.30586/1334585>

Geliş Tarihi: 29.07.2023

Kabul Tarihi: 27.08.2023

Telif Hakkı: © 2023. (CC BY) (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).

* Hocam, ustam ve ağabeyim İshaya Üşür'ün ve dostum Mehmet Tarakçıoğlu'nun anısına.

1. Giriş

Türkiye’de iktisadi düşünce tarihi alanında kaleme alınmış en “zarif” makalede İşaya Üşür, mezarlık ve mezar taşları metaforunu kullanır. Ona göre, “(iktisadi) düşünce tarihçisi, basitçe mezarlık(lar) bekçisi olmayacaksa hangi mezarın hangisinden önce kazıldığını, mezarların üst üste mi yan yana mı konumlandığını, mezar(lık)ların aralarında geçitlerin mevcut olup olmadığını öğrenmek/bilmek durumundadır (zorundadır?).” (Üşür, 2003, s. 211). Mezarlık bekçisi olmak her iktisatçı için bir zorunluluk değildir. Fakat her iktisatçı mezarlıklardan beslenmek ve zaman zaman ziyaret etmek zorundadır. İktisatçının mezarlık ziyaretinde, elbette mezar bekçilerinin teşhis ettiği değerli hazineleri barındıran mezarlıklar öne çıkacaktır. Yine de İşaya Üşür’ün de belirttiği gibi bazı mezar taşlarının kitabeleri orada olduklarını duyumsatırlar: “Zarafet, belki biraz bakanın gözündedir ama öyle zarif mezar taşları vardır ki göz ya da damak zevki fazla gelişmemiş olanlara bile ‘orada’ olduklarını duyumsatırlar: Mezar taşlarını okumayı bilmek gerek!” (Üşür, 2003, s. 211).

Her iktisatçı, bu mezarlıklardan beslenmek ve başı derde girdiğinde mezarlık ziyaretinde bulunmak zorundadır. Bazı mezarlar ve mezar taşı kitabeleri zarif oldukları kadar büyük ve her zaman okunur niteliktedirler. İktisatçı, bu mezar taşı kitabelerini doğrudan okumasa dahi orada olduklarını ve karşısına çıkacak herhangi bir soruna cevap aramak için tekrar tekrar okuyabileceğini bilir. Mesela, her iktisatçı mezarlık bekçiliği yapmadan Adam Smith’in mezarını ve mezar taşı kitabesi *The Wealth of Nations* kitabını bilir. Ya da David Ricardo’nun mezarını ve mezar taşı kitabesi *On The Principles of Political Economics and Taxation* kitabını ya da Karl Marx’ın mezarını ve mezar taşı kitabesi *Capital: A Critique of Political Economy* kitabını bilir. Bu mezarlıkta bir başka mezar ve mezar taşı kitabesi daha vardır ki iktisatçının düşüncesini ve/veya etkinliğini onun kadar belirleyen başka bir mezar taşı kitabesi yoktur. Bu mezar John Maynard Keynes’in mezarı olup, mezar taşı kitabesi *The General Theory of Employment, Interest and Money (İstihdam Faiz ve Paranın Genel Teorisi, kısaca Genel Teori)*¹ kitabıdır.

Bu çalışmada John Maynard Keynes’in ve özellikle de muhteşem mezar taşı kitabesi *Genel Teori*’nin Türkçe çeviri macerası incelenmektedir. Keynes’in düşüncesinin Türkiye macerası Türkiye’deki iktisadi düşünce tarihi ile ilgili önemli ipuçları verebilir. Bu ipuçlarını takip etmek heyecan verici bir macera da olabilir. Bununla birlikte, mezarlık bekçileri olan iktisadi düşünce tarihçilerinin daha kapsamlı çalışmalar yapmaları umuduyla, bu çalışmada Keynes’in düşüncesinin Türkiye’deki macerasına kısaca değinilmektedir. Çalışma, esas olarak, *Genel Teori*’nin Türkçe çeviri macerasına odaklanacaktır. Bu maceraya eşlik etmenin iki önemli nedeni var. Bu nedenlerden ilki, *Genel Teori*’nin, yani Keynes’in mezar taşı kitabesini Türkçe okumak isteğinin yol açtığı hayal kırıklığıdır. Öncelikle, çeviri sorunları bir tarafa bırakıldığında, çevirilerdeki hatalar ve mezar taşı kitabesinin büyüklüğüne uymayan özensizlik rahatsız edici boyutlardadır ve bu durumu iktisat camiasıyla paylaşmak akademik sorumluluğun gereğidir. İkinci neden, bu muhteşem mezar taşı kitabesinin Türkçe okunmadığı ve/veya Türkçe okunmakla birlikte anlaşılmadığını fark etmenin yaratmış olduğu kişisel hayret duygusudur. Bu duyguyu, aslında Türkçe okunup anlaşıldığı fakat bariz hataların paylaşılma yönünde zahmete katlanılmadığı varsayımıyla teselli etmek mümkün. Her ne olursa olsun, *Genel Teori*’nin ihtişamına uygun bir Türkçe çevirisinin önünü açmak bu çalışmanın temel amacıdır.

Çalışma giriş ve sonuç bölümü hariç iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, iktisatçıların gözünde J. M. Keynes’in düşüncesi ve Türkiye’deki macerası kısaca anlatılacaktır. İkinci bölüm, *Genel Teori*’nin Türkçe çeviri macerasından ve örneklerle bu çevirilerin niteliklerinin ortaya konulmasından oluşacaktır. Çalışmanın sonuç bölümünde çeviri ve yayın süreçleri bağlamında yeni bir çevirinin neden ve nasıl yapılması gerektiği ortaya konulacaktır.

¹ Bundan sonra *Genel Teori* olarak yazılacaktır.

2. İktisatçıların Gözünde John Maynard Keynes Düşüncesi ve Türkiye'deki Macerası

John Maynard Keynes (1883-1946), Davidson'a göre, "iktisadi çözümlerinin devrimci niteliğine bağlı olarak kapitalist toplumun (paraya dayalı girişim ve piyasa yönelimli ekonomi) en iyi tanımını yapan büyük bir düşünür,"dür (Davidson, 2009). Niehans tam aksini iddia eder: "İktisat kuramının tarihi açısından toplumsal, siyasal ve hatta iktisadi çözümlerini zayıf ve önemsiz bir iktisatçıdır," (Niehans, 1994, s. 347). Tilly, "İktisat kuramı ve politika önerileri ihanete uğramış bir iktisatçı" olduğunu savunurken (Tilly, 2007); Laidler, "Modern makroekonomi kuramının mit-yaratma rolünü üstlenmiş bir iktisatçı" olduğunu söyler (Laidler, 2006, s. 39). Klein'e göre, "Keynes her zaman bir klasik iktisatçıdır," (Klein, 1956, s. 1). Laidler, Klein'in aksine, "Klasik iktisadi karikatürize ederek kendisinden sonra gelen iktisatçıların makroekonomiyi bozmasına yol açmış bir iktisatçı olduğu,"nu iddia eder. (Laidler, 2006, s. 40). Neisser, Keynes'in iktisadi düşünce tarihindeki yerinin iktisadın büyük ustaları olan Adam Smith, David Ricardo ve Alfred Marshall'ın yanı sıra olduğu saptamasını yapar. (Neisser, 1946, s. 235). Olumlu veya olumsuz tanımlamalar bir yana bırakıldığında, belki de Keynes hakkında en iyi yorumu, Keynes'in kimi zaman alaycı bir yaklaşımla ama çoğunlukla acımasızca eleştirdiği A. C. Pigou yapmıştır²: "Biz, okla Ay'ı vurmaya çalışan bir sanatçıyı seyrediyoruz. Nişancılığı hakkında ne söylenirse söylensin, ustalığına büyük hayranlık duyabiliriz" (Pigou, 1936, s. 132).

Olumlu ya da olumsuz yaklaşımlar ne olursa olsun Keynes, iktisadi düşünceler mezarlığında önemli bir iktisatçı olup, günümüz makro iktisat kuramının temellerini atmıştır. Onun önemi, iktisat kuramını genel bir kurama dönüştürmesi ve iktisat politikalarının önünü açmasından ileri gelir. Günümüzde her iktisatçının görüşleri doğrudan veya dolaylı olarak Keynes'in düşüncelerinden etkilenmiştir. Bununla birlikte gerek dünyada gerekse de Türkiye'de onun düşüncelerinin yayılması oldukça yavaş olmuştur. Bunun bir nedeni kitabının okunmasının ve anlaşılmasının zorluğudur. Hatta, ileride görüleceği gibi, Ağır ve Özveren'in belirttiğine göre Türkiye'de *Genel Teori*'yi doğrudan okumuş iktisatçı sayısı çok azdır (2016, s. 206). Ağır ve Özveren'in saptamasına göre Keynes'in Türkiye'de yayımlanışından sonra en etkili yapıtı *Genel Teori* değil *Barış'ın İktisadi Sonuçları* kitabı olmuştur.

Keynes'in düşüncesinin Türkiye macerasını belirleyen iki önemli faktör söz konusudur. Her ne kadar *Genel Teori*'nin okunuşunun ve anlaşılmasının zor olması bir faktör olsa da asıl belirleyici olan, İstanbul bağlamında, Keynes'in düşüncesinin yayıldığı dönemde İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesinde Alman ekolünün egemen olmasıdır. Betimleyici bir iktisat anlayışının yerine Keynes'in analitik yaklaşımının egemen olması için oldukça uzun bir zamanın geçmesi gerekmiştir. İktisadi düşünceler tarihi üzerine kitap yazmış bir iktisatçı olan Gülten Kazgan *Genel Teori*'nin yayınlanmasının 70. Yılı³ vesilesiyle düzenlenen sempozyumda yapmış olduğu sunumda, 1946 yılında girdiği İktisat Fakültesinde son sınıfa gelene kadar Keynes'e hiç atıf yapılmadığını söyler ve son sınıfta Keynes'in ders programına alındığında da *Genel Teori*'deki kuramı anlamadığını belirtir. 1946 yılında Sabri Ülgener fakülteye geri dönmüş ve Keynes'in kuramını anlattığı bir dersi programa eklemiştir⁴. Yine aynı tarihte, 1946 yılında, Osman Okyar, İktisat Fakültesine asistan olarak başlamış, 1947 yılında Prof. Neumark'ın yönetiminde hazırladığı "Neo-klasik Teoriden Keynes Teorisine" isimli doktora teziyle doktora

² Pigou'nun, "Mr. J. M. Keynes" makalesinin her satırında hayal kırıklığına uğramış bir insanın ruh hâli hissedilir. Makalenin girişinde Newton-Einstein örneğini, Marshall-Keynes örneği ile karşılaştırır. Şöyle yazar: "the general tone *de haut en bas* and the patronage extended to his old master Marshall are particularly to be regretted (Genel üslubu ve eski ustası Marshall da dahil olmak üzere üstenci bakışı özellikle üzüntü vericidir.)" (Pigou, 1936, s. 115).

³ Bu sempozyum, 1936 yılında yayınlanan *Genel Teori*'nin 70. Yayın yılı için Mülkiyeliler Birliği tarafından 2006 yılında düzenlenmiş, sempozyum sunumları 2007 yılında Mülkiyeliler Birliği Dergisi "Genel Teori'den 70 Yıl Sonra" başlığı altında özel sayı olarak yayınlanmıştır.

⁴ Ülgener ders notlarını, 1952 yılında, *İktisat Dersleri* olarak yayınlamıştır.

derecesi almıştır⁵ (Tanyeri, 1985, 1). Ülgener ve Okyar'ın fakülteye katılmalarıyla birlikte Keynes'in düşüncelerinin ilk tohumları İktisat Fakültesinde atılmaya başlanmıştır. Bununla birlikte henüz Keynes'in kuramının anlaşılmadığı görülmektedir. Kazgan, 1950 yılındaki deneyimini şöyle anlatır: "Neo-klasik, analitik iktisat kuramı eğitimi almadığımız için, kafamızda mikro ya da makro kavramları yoktu. ... Bu açıdan Keynes kuramının ne işe yaradığını, iktisat politikasına nasıl bir anlayış değişikliği getirdiğini pek anlayamadık." (Kazgan, 2007, s. 66).

İktisat Fakültesinde Keynes'in düşüncelerinin anlaşılmasındaki engel daha çok Alman Tarihselci okul geleneğinin fakültenin iktisat müfredatına egemen olmasından kaynaklanmaktadır. Benzer bir durum Ankara Üniversitesi'ndeki iktisat müfredatı için de söz konusudur. Fakat Keynes'in düşüncesinin Türkiye macerasını belirleyen ikinci önemli faktör, Ankara bağlamında, onun düşüncelerinin sakıncalı bulunmuş olmasıdır. Bu durumu Korkut Boratav, aynı sempozyumda yapmış olduğu sunumda, örtük bir biçimde antidemokratik bir ortamın olduğunu ve böyle bir ortamda Aydın Yalçın'ın Keynes'i tanıttığını anlatır (Boratav; 2007, 78). Her ne kadar Boratav Keynes'in düşüncelerinin niçin sakıncalı olduğunu belirtmese de Keynes ile ilgili tartışmanın akademide değil de dönemin muhalif dergisi *Forum*'da yapılmış olması Keynes'in akademinin duvarları arasına girmekte sakıncalı kabul edildiğinin bir göstergesi olarak okunabilir. Aydın Yalçın'ın yazısı⁶ Keynes'in ölümünün 10. yılı olan 1956'da yayınlanmıştır. O, Keynes'in düşüncelerini anlamamış, hatta yanlış değerlendirmiştir (Boratav; 2007, s. 79). Boratav'ın aktardığına göre Aydın Yalçın'ın Keynes'i tanıttığı yazıya Emre Elif, "Okurların Forumu"nda bir eleştiri yazısıyla katkıda bulunur⁷. Fakat bu eleştiri sadece Aydın Yalçın'ın tanıtımı üzerinden yapılmış olması nedeniyle yetersizdir. Anlaşılacağı gibi, her iki yazı da Keynes'i tartışma gündemine taşımaktan başka bir katkı sunmamıştır. Yine de yaşanan polemik, Sencer Divitçioğlu'nun⁸ Paris'ten dergiye gönderdiği yazıyla devam etmiş ve Keynes'in Türkiye'de tanınmasının yolunu açmıştır.⁹ Özetle, Keynes'in düşüncelerinin Türkiye'de yayılmasının, İstanbul ve Ankara merkezli olmak üzere dolaylı olarak gerçekleştiği söylenebilir. Dolaylı olarak kasıt, henüz Keynes'in iktisat kitapları Türkçe olarak yayınlanmamış olmasından kaynaklanır. Sonuç olarak dolaylı da olsa Sabri Ülgener'in¹⁰ ve Osman Okyar'ın 1950'li yılların başında verdiği dersler ve yazılarıyla, Sencer Divitçioğlu'nun 1956 yılında yazdığı bir mektupla Keynes'in iktisat anlayışının yayılmasında öncülük ettiği görülüyor.

Bununla birlikte, Türkiye'de Keynes'in iktisat anlayışını tüm yönleriyle aktaran ve kurumsallaşmasını sağlayan Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi öğretim üyesi Sadun Aren olmuştur. Sadun Aren, biraz da *Genel Teori*'yi çağrıştıracak şekilde kitabının adını *İstihdam, Para ve İktisadi Politika*¹¹ koymuştur. 1960 yılında ilk baskısı yapılan kitap, uzun yıllar makro iktisat kitabı olarak okutulmuş ve toplam 15 baskı yapmıştır. Tuncer Bulutay, kitabın 13. baskısı için yazmış olduğu sunuşta kitabın, Keynes kuramını Türkiye'ye sunan yapıtların başında geldiğini ve Keynes kuramının Türkiye'ye aktarılışının kısa bir gecikmeyle başarılı olduğu saptamasında bulunur (Bulutay, 2014, s.14). Aslında, Türkiye'de Keynes'in ihtişamlı mezar taşı kitabesinin bu kitap aracılığıyla okunduğunu söylemek abartılı bir iddia sayılmaz. Bu durum Keynes'in Türkiye'deki macerasının talihsizliği olarak değerlendirilebilir. Ancak talihsizlik Sadun Aren'in klasik

⁵ Osman Okyar 1940 yılında Cambridge Üniversitesi'nden B. A. derecesiyle mezun olmuştur. 1941-43 yıllarında Dışişleri Bakanlığı'nda çalışmış, 1943-46 yıllarında askerlik görevini yapmıştır. Okyar, lisans döneminde Cambridge Üniversitesi'nde Keynes'in öğrencisi olmuştur. (Okyar ve Seyitdanlıoğlu, 2006). Okyar, 1949 yılında İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası'nda "Neo-Klasik Teoriyle Keynes Teorisinin Karşılaştırılması I" başlığıyla bir makale yayımlanmıştır.

⁶ Yalçın, Aydın, "John Maynard Keynes, İncelemeler", *Forum*, sayı:51, 1 Mart 1956. Aktaran, (Çakmak, 2007, 468).

⁷ Elif, E., "John Maynard Keynes", *Forum*, sayı:55, 1 Temmuz 1956. Aktaran, (Boratav, 2007, 468).

⁸ Divitçioğlu, Sencer, "Keynes ve Marx Hakkında", *Forum*, sayı:60, 15 Eylül 1956. Aktaran, (Çakmak, 2007, 469).

⁹ Bu polemik yazılarının geniş bir özeti için bkz. Çakmak, D. (2007) *Forum Dergisi: 1954-1960*, Ankara, Yayınlanmamış Doktora Tezi.

¹⁰ Sabri Ülgener 1962 yılında uzun yıllar ders kitabı olarak okutulan *Milli Gelir, İstihdam ve İktisadi Büyüme* kitabını yayımlar.

¹¹ Aren, Sadun (2014) *İstihdam, Para ve İktisadi Politika*, İmge Kitabevi, 15. baskı

yapıtından değil *Genel Teori*'nin çeviri macerasından kaynaklanır. Aksine Keynes'in doğru ve anlaşılır bir biçimde tanıtılmasında *İstihdam, Para ve İktisadi Politika* tam anlamıyla bir talih eseridir.

3. Genel Teori ve Türkiye'deki Çeviri Macerası

İlk baskısı 1936 yılında yapılan *Genel Teori*, Keynes'in ustalık yapıtı olduğu kadar Adam Smith'in *Milletlerin Zenginliği* kitabı düzeyinde iktisat biliminin kurucu kaynaklarından biridir. Nasıl ki *Milletlerin Zenginliği* iktisat biliminin kurucu kaynağı olarak kabul ediliyorsa, *Genel Teori* de makroekonominin kurucu kaynağı, Leijonhufvud'un ifadesiyle "makro kuramın başlangıcı" kabul edilir (Leijonhufvud, 1968, s. 3). Keynes, *Genel Teori*'de klasik iktisadın aksine, toplam büyüklüklerle ilgilenir. Onun amacı bir bütün olarak iktisadi sistemi açıklamaktır. Bu ise, firmalar ya da iktisadi aktörlerin tekil davranışlarına göre açıklanamaz. Fransızca baskıya önsözde Keynes, "Kuramımı genel kuram olarak adlandırdım. Esas olarak ekonomik sistemin bütünsel hareketiyle -belirli bir sektörün, firmanın ya da bireyin tasarrufu, yatırımı, istihdamı, üretimi, kârı, geliri ile değil, toplam¹² tasarruf, toplam yatırım, toplam istihdam, toplam üretim, toplam kâr, toplam gelir ile- ilgilenmekte olduğum anlamına gelir," (Keynes, 2013, s. xxii). Keynes bu ayrımın yapılmamasının önemli bir hataya neden olacağını belirtir. Ona göre, örneğin, faiz oranında bir artış bireyin tasarruflarında ve dolayısıyla da gelecekteki gelirinde bir artışa neden olurken, faiz artışı gelirdeki azalmaya bağlı olarak toplam tasarruflarda bir azalmaya neden olur (Keynes, 2013, s. 110). Yine tekil sektörlerde nominal ücretlerde bir artış, aynı sektörde reel ücretlerde bir artışa neden olurken ekonominin bütününde nominal ücretlerdeki artış reel ücretlerde bir azalmaya neden olacaktır (Keynes, 2013, s. 10).

Keynes, *Genel Teori* kitabını yaşamakta olan büyük bunalımın son yıllarında, 1936 yılında yayınladı. Dönem, yoğun işsizliğin yaşandığı kapitalist sistemin geleceğinin belirsiz olduğu bir dönemdir. O, bu kitabıyla içinde yaşadığı sistemin iktisadi sorunun ne olduğunu ve bu sorunun çözümü için ne yapılması gerektiğini kuramsal düzeyde ortaya koymayı amaçlar. "*Genel Teori* kamusal işlerle ilgili harcama politikası değildir. Adının da işaret ettiği gibi, kuramla ilgilidir. Uygulamaya dönük bir politika tartışması içermez," (Patinkin, 1977, s. 9). Her ne kadar Keynes iktisadi sorunlara pratik çözümler üretmek istese de sistemin bütünsel yapısının anlaşılması amacıyla oldukça kuramsal bir çalışma yapmak zorunda kalır. Bu durumu, çalışmanın önsözünde açıkça belirtir. "Bu kitap esas olarak meslektaşım iktisatçılar için yazılmıştır. Diğerleri için de anlaşılır olacağını umarım. Fakat ana amacı kuramın zor sorularıyla ilgilenmektir ve sadece ikinci düzeyde bu kuramın pratik uygulamalarıdır," (Keynes, 2013, s. xv). Doğal olarak, çalışmanın soyut niteliği ve tanımlamış olduğu yeni kavram ve ölçüm seti Keynes'in kuramının anlaşılabilirliğini de etkilemiştir. Buna ek olarak Keynes'in seçkin tutumunu yansıtan tarzı ve anlaşılma kaygısıyla yapılan tekrarlamalar kitabın okunmasını daha da zorlaştırmaktadır. Samuleson, "Kötü yazılmış, yetersiz düzenlenmiştir. ... Derslerde kullanmak için uygun değildir. Kibirli, aksi, polemik... Kitap bittiğinde, analizinin açık ve aynı zaman da yeni olduğunu görürüz. Kısaca bir dâhinin çalışmasıdır," (Samuleson, 1946, s. 190). Benzer bir biçimde, Johnson da kitabın zorluğunu kabul eder. "Anlatımı ve görüşlerini ortaya koyuş biçimi, sürekli bir düşünme ve anlatım alışkanlıklarından kaçınma çabasını yansıtır," (Johnson, 1961, s. 2). Ayrıca, Johnson'a göre "Kitabın analitik içeriği çok daha temel bir zorluk olarak okuyucunun karşısına çıkar. Bu zorluk, toplam büyüklükler ve iktisadi dinamiklerin anlaşılmasında kavramların büyük ölçüde yetersiz kalmasından kaynaklanır," (Johnson, 1961, s. 3). Tüm bu zorluklara rağmen, Johnson, "*Genel Teori*'nin ekonominin kapsamlı ve basit bütünleşik bir modelini sağlaması ve bu

¹² Toplam kelimesi, Keynes'in "Aggregate" kelimesinin tam karşılığı olmamasına hatta yanlış anlamalara yol açacak olmasına rağmen ders kitaplarında kullanıldığı için tercih edilmiştir. "Aggregate" kelimesinin karşılığı olarak Türkçe ilk çeviride Akif Erginay "yekün", son çeviride ise Selçuk Akalın "derneşik" kelimesi kullanılmaktadır (bkz. Keynes, 2010; Keynes, 1959-1963).

modelin sadece toplam nicelikler sorunlarının analizini kolaylaştırdığı gibi bu tür modellerle ilgili ekonometrik çalışmalarında önünü açtığını belirtir,” (Johnson, 1961, s. 17). Samuelson’un eleştirisinde aşırıya kaçmış olduğu söylenebilir. *Genel Teori*’nin zorluğu ile ilgili son bir saptama Paul Krugman tarafından yapılmıştır. Krugman, *Genel Teori*’nin yayınlanışının 70. yılı için Palgrave Macmillan yayınevinin yapmış olduğu özel baskının giriş yazısında, “İnsanlara *Genel Teori*’yi nasıl okuyacaklarını söylerken, lezzetli bir aperatif ile başlayan ve enfes bir tatlı ile biten bir yemek, fakat ana yemek oldukça sert bir et şeklinde tanımlamanın uygun olduğunu karar verdim. Okuyucular açısından, aradaki argümanı atlayarak kitabın sadece kolayca sindirilebilir bölümlerini okumak oldukça iştah açıcıdır. Fakat kitabın gerçek değeri ana yemektir,” (Krugman, 2018, s. xxix)¹³ diye yazar. Krugman’ın da özellikle belirttiği gibi *Genel Teori* oldukça zor okunan bir kitaptır¹⁴. Bununla birlikte, kitabın bütünsel olarak değerlendirildiğinde Keynes’in modelini açık ve anlaşılır bir tarzda ortaya koyduğu görülür. Keynes, mevcut iktisadi bilgiyi, daha açık bir ifadeyle iktisat kuramın sorunsalını (klasik okul), gözlem ve deneyimlerine dayanarak eleştiriye tabi tutar ve bu eleştirisi üzerinden kendi sorunsalını ortaya koyar. Bu sorunsal çerçevesinde oluşturduğu model üzerinde kendi iktisat kuramını temellendirir.

Genel Teori’nin zor bir kitap olduğu Türkçe çevirmenlerin de iddia ettiği bir olgudur. Bu zorluk muhtemelen kitabın çevirisindeki gecikmenin de nedenidir. *Genel Teori* 1936 yılında İngilizce yayınlanmasından tam 23 yıl sonra Türkçeye çevrilmiştir. Çevirmen Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi öğretim görevlisi Prof. Dr. Akif Erginay’dır. Erginay, 1959 yılında Hukuk Fakültesi Dergisi’nin 16. cildinin 1. sayısında “Çalışma Faiz ve Para Hakkında Genel Teori” olarak ilk üç bölümünü yayınlamaya başlar. Kitabın 4 ve 6. bölümleri 1960 yılında 17. cilt, 1. sayıda “Tarifler ve Mefhumlar” olarak; 7 ve 8. bölümleri 1961 yılında 18. cilt, 1. sayıda “Çalışma Faiz ve Para Hakkında Genel Teori” olarak; 9 ve 11. bölümleri 1962 yılında 19. cilt, 1. sayıda “İstihlak Eğilimi II. Subjektif Faktörler” olarak; 12,14 ve 14.Bölüme Ek bölümleri 1963 yılında 20. cilt, 1. sayıda “Çalışma Faiz ve Para Hakkında Genel Teori” olarak yayınlanır.¹⁵ Erginay, 6 kitap, 24 bölümden oluşan *Genel Teori*’nin 4. kitabının 14. bölümünde çeviriyi yarıda bırakmıştır.

Akif Erginay, *Genel Teori*’yi ne amaçla çevirdiğini dipnotta özellikle belirtir. “İktisat alanında bir çığır açtığı artık kabul edilen bu eserin Türkçeye de tercüme edilmesinin faydalı olacağını düşündüm. Eserin ağır bir dille yazılmış olması, güç ve alışık olduğumuz mefhumlardan farklı ve yeni esaslara dayanması ve Türkçe iktisat terimlerinin kifayetsiz bulunması, beni böyle bir tercüme mes’uliyeti karşısında tereddüde sevketti,” (Erginay, 1959, s. 298). Dipnottan anlaşılacağı gibi Erginay, *Genel Teori*’nin iktisat alanında bir çığır açtığının anlaşıldığını düşünmektedir. Bu

¹³ “In telling people how to read The General Theory, I find it helpful to describe it as a meal that begins with a delectable appetizer and ends with a delightful dessert, but whose main course consists of rather tough meat. It is tempting for readers to dine only on the easily digestible parts of the book, and skip the argument that lies between. But the main course is where the true value of the book lies.”

¹⁴ Yukarıdaki metni, *Genel Teori*’nin çevirmeni Uğur Selçuk Akalın bir makalesinde oldukça farklı (olumsuz) bir biçimde yorumlar. “Paul Krugman’ın ise kitabı, iyi bir mezeyle başlayıp güzel bir tatlı ya da meyveyle bitmesine rağmen ana yemeği berbat bir et olan bir menü olarak betimlemesi dikkat çekicidir,” (Akalın: 2009, ii-iii). Akalın ne yazık ki “tough” kelimesini ilk anlamıyla alır ve zor ya da sert anlamından farklı olarak berbat olarak tanımlar. Bu ise Krugman’ın değerlendirmesinin tam karşıtı bir anlam içerir. Akalın, alıntılıdığı metinden bağımsız olarak Krugman’ın yazısını ne amaçla ve nerede yazdığına dikkat etmiş olsaydı muhtemelen bu hataya düşmeyecekti. Çünkü, Akalın’ın yorumunun aksine, Krugman ana yemeği sert olarak tanımlarken amacı onun ne kadar değerli olduğunu belirtmektir. Zaten, *Genel Teori*’nin özel baskı için yazılan bir giriş yazısında kitabın berbat olduğunu iddia etmek biraz garip kaçacaktır. Üstelik Krugman, cümlelerin devamında kitabın gerçek değerinin ana yemekte olduğunu özellikle vurgulamaktadır.

¹⁵ Açık erişim için: Çalışma Faiz ve Para Hakkında Genel Teori (Bölüm 1 - Bölüm 3) https://doi.org/10.1501/Hukfak_0000001459

Tarifler ve Mefhumlar (Bölüm 4 – Bölüm 6) https://doi.org/10.1501/Hukfak_0000001489

Çalışma Faiz ve Para Hakkında Genel Teori (Bölüm 7 - Bölüm 8) https://doi.org/10.1501/Hukfak_0000001496

İstihlak Eğilimi II. Subjektif Faktörler (Bölüm 9 - Bölüm 11) https://doi.org/10.1501/Hukfak_0000001430

Çalışma Faiz ve Para Hakkında Genel Teori (Bölüm 12 - Bölüm 14 ve 14. Bölüme Ek) https://doi.org/10.1501/Hukfak_0000001414

düşüncesinde haksız da sayılmaz. Erginay, Büyük bir sorumluluk üstlenerek kitabı Türkçe'ye çevirmeye başlamıştır. Amacı, çeviriyi dergi sayfalarında kalmadan kitap olarak yayınlamaktır. Bunun için "... tercümede zühul görecektir ve terimleri isabetli bulmayacak kimselerin, beni ikaz edecekleri ve kitap halinde muhtemel ikinci baskı için yardımlarını esirgemiyecekleri düşüncesiyle," okuyucuların yardımlarını ümit etmektedir (Erginay; 1959, s. 298)¹⁶.

Akif Erginay'ın çevirisi genel okuyucuya ulaşmamasına rağmen oldukça önemli bir girişim olarak kabul edilebilir. Çevirinin beş yılda ve dergi sayfalarında Keynes'in makaleleri izlenimi verecek bir tarzda yayınlanmış olması talihsiz bir durumdur. Üstelik, çevirinin "14. Bölüme Ek" bölümünden sonra tamamlanmamış olması da bir eksiklik olarak görülebilir. Bu eksikliğin nedeni bilinmemekle birlikte, *Genel Teori*'nin 5. kitabı "Para-Ücretler ve Fiyatlar" ve 6. kitabı "Genel Teori ile İlgili Kısa Notlar"ın, özellikle de 6. kitabın 24. bölümü "Genel Teori'nin Yol Açabileceği Toplumsal Felsefe Üzerine Sonuç Notları"nın çevrilmemiş olması kitabın bütünsel olarak anlaşılmasını engellemiştir. Önemli eksikliklere rağmen sadece dönemin dili ve çevirmenin de belirttiği gibi yeni kavramların ilk kez kullanılması dışında kitabın çevrildiği bölümlerde sorun gözükmemektedir. Sadece bir örnekle bugünkü okuyucu açısından çevirinin ne kadar zor okunduğu gösterilebilir. "Bu izahat, iki mülâhazayı ortaya koymaktadır: işçilerin reel ücretlerle nominal ücretler karşısında aldıkları fiilî durum ve harekete taallük eden birinci mülâhazanın, nazarî büyük bir ehemmiyeti yoktur; buna mukabil ikincisi esasa taallük etmektedir (Keynes: 1959, s. 302). Okunmadaki tüm zorluklarına ve tamamlanmamış olmasına rağmen Erginay'ın çevirisi, bugüne kadar yapılmış çevirilerin en iyisi olduğu söylenebilir.

***

Genel Teori'nin ikinci çeviri denemesi 1969 yılında Asım Baltacıgil tarafından yapılmış *İstihdam, Faiz ve Para Genel Teorisi* adı altında Fakülteler Matbaası tarafından yayınlanmıştır. Bir başka anlatımla *Genel Teori*'nin Türkçe kitap olarak yayınlanması İngilizce ilk baskısından tam 33 yıl sonra gerçekleşmiştir. Bu çeviri, ikinci baskı olarak 1980 yılında Minnetoğlu Yayınları ve yeni baskı olarak 2020 yılında Liberus Kitap tarafından tekrarlanmıştır. Her üç baskıda çevirmenle ilgili herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. Sadece ilk baskıda Karadeniz Teknik Üniversitesi Öğretim görevlisi olarak açıklama yapılmaktadır. Çevirmiş olduğu kitaplar arasında Edward Gibbon'un *Roma Tarihi* olduğunu ek bir bilgi olarak verilebilir.

Her ne kadar Baltacıgil'in çevirisi 2020 yılında yeni baskı olarak yayınlanmış olsa da bu baskıda yenilik sadece bazı kelimelerin güncelleştirilmesinden ibarettir. Bir başka anlatımla çeviri metninin özüne ve metnine ilişkin herhangi bir değişiklik yapılmamıştır. Örneğin, ilk iki baskıda kullanılan "postula" kelimesi "varsayım" olarak değiştirilmiştir. Üstelik yayıncı ilk iki baskıyı görmezden gelerek kitabı yeni çeviriymiş gibi birinci baskı olarak yayınlamayı tercih etmiştir. Bu tercihin, önceki baskıları okumuş olan okuyucunun yeni çeviri beklentisini karşılamadığı açıktır.

Asım Baltacıgil, 1969 yılı baskısına yazmış olduğu "Çevirenin Notu"nda *Genel Teori*'yi ne amaçla çevirdiğini anlatır. Ona göre kitap, "Özellikle İkinci Cihan Savaşı'ndan sonra Batı ülkelerinin kalkınmasında¹⁷ başlıca yol gösterici niteliğini taşıyan ..." kalkınma ile ilgili bir kitaptır (Keynes; 2020, s. 11). Bu iddiasını bir iktisat tarihçisi gibi tarihsel örneklerle destekler. "İngiltere, Batı Almanya ve hatta ABD gibi memleketlerin son yıllardaki ekonomik gelişmelerinin mucizeye dayanmadığını fakat *Keynes doktrininin uygulanmasından* başka bir sonuç olmadığını önemle hatırlatırız." Devamında her ne kadar ne demek istediği anlaşılıyor olsa da, "*Kapitalizm ile komünizmin birbirleriyle savaşmalarının* Ortaçağ'daki din ve mezhep mücadelesi biçiminde sürmesi yanında fakat

¹⁶ Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları'ndan yayınlanan *Akif Erginay'a 65nci Yaş Armağanı* kitabında çalışmalarını gösteren listede çevirinin kitap olarak yayınlanmadığı görülmüyor.

¹⁷ Vurgu bana aittir.

ondan büsbütün ayrı ve herhalde *teori ile pratiğin tam dengelenmesiyle*¹⁸ yükselen Keynes doktrini çağımızın en büyük ileri atılışlarından biridir,” (Keynes; 2020, s. 11). Bu tespit, aslında çevirmenin kitabı bütünsel olarak anlamadığının bir ifadesi olarak okunabilir.

“Çevirenin Notu”ndan anlaşılacağı gibi, Asım Baltacıgil’e göre *Genel Teori* bir kalkınma politikasıdır ve gelişmiş ülkelerin durumu bunun tarihsel kanıtıdır. Fakat Keynes’in doktrini çok önemli bir işlevi de yerine getirmektedir. Kapitalizm ile komünizmin savaşında Keynes’in doktrini, teori ve pratiği tam dengelemesi ile öne çıkmaktadır. Anlaşıldığı kadarıyla Keynes doktrini teori ve pratiği tam dengeleyerek kapitalizm ile komünizm arasındaki savaşı sonlandırmaktadır. Çevirmenin niyetini daha fazla okumaktan vazgeçip bu tespitler üzerinde Keynes’in ne düşüneceğini bizzat çevirmenin çevirdiği eserde aramak çok daha ilginç olacaktır.

Genel Teori’nin ne hakkında olduğunu anlamayan Asım Baltacıgil, kitabın çok ağır bir bilim eseri olduğunu belirterek çevirisinin zorluğundan bahseder ve bu konuda olabilecek kusurları içtenlikle kabul edeceğini söyler. Kitabın kusurlarını sadece birkaç örnekle göstermek mümkün. Bunun için sadece kitabın giriş bölümünden, “Genel Teori”den, örnek vermek yeterli olacaktır:

Asım Baltacıgil’in çeviri metni: “Klasik teorinin varsayımlarının, olası denge konumlarının sınırlayıcı bir noktası olduğunu varsaydığı genel duruma değil, yalnızca özel bir duruma uygulanabilir olduğunu iddia edeceğim” (Keynes: 2020, s. 15).

Keynes’in orijinal metni: “I shall argue that the postulates of the classical theory are applicable to a special case only and not to the general case, the situation which it assumes being a limiting point of the possible positions of equilibrium” (Keynes: 2013, s. 3).

Yorum: Baltacıgil’e göre, genel durum olası denge konumlarının sınırlayıcı bir noktası olup klasik teorinin varsayımları bu genel duruma uygulanabilir değildir. Oysa Keynes, klasik teorinin varsayımlarının olası denge durumlarının sınırlı bir noktasına uygulandığını bu noktaların dışında kalan genel duruma uygulanmadığını iddia edeceğini söylemektedir. Baltacıgil’e göre *Genel Teori*, sadece sınırlı denge noktalarını varsaydığı genel duruma uygulanabilir.

Asım Baltacıgil’in çeviri metni: “Bu teorinin uygulandığı özel halin ayırt edici nitelikleri de fiilen içerisinde yaşadığımız iktisadi toplumun ayırt edici nitelikleri değildir. O halde, onun vardığı sonuçların bildiğimiz olaylara uygulanması iddia edildiği takdirde, öğretimi de aldatici ve kötü sonuçlar verici olabilir” (Keynes: 2020, s. 15).

Keynes’in orijinal metni: “Moreover, the characteristics of the special case assumed by the classical theory happen not to be those of the economic society in which we actually live, with the result that its teaching is misleading and disastrous if we attempt to apply it to the facts of experience” (Keynes, 2013, s. 3).

Yorum: Baltacıgil’e göre, (klasik kuramın) vardığı sonuçların bildiğimiz olaylara uyguladığımızda öğretimi de aldatici ve kötü sonuçlar verir. Oysa Keynes, burada öğretinin (klasik kuram) yanlış ve bu öğretinin uygulanmasının tehlikeli olacağından söz etmektedir. Keynes’in klasik kuramın öğretiminin (öğretisinin değil) yanlış olmasını önemsemediği, en azından bu metin için söylenemez. Onun amacı klasik kuramın yanlış olduğunu ve bu kuramın uygulanmasının içinde yaşadığımız iktisat toplumunda (ki klasik kuramın geçerli olduğu özel durumdan farklı olarak, yani olası genel denge noktalarının dışındaki bir durumda olan bir toplumda) yıkıcı sonuçları olacağını göstermektir.

Asım Baltacıgil’in çevirisinin ne kadar özensiz ve anlaşılmaz olduğunu gösteren iki örnek aşağıdadır. Örnekler yine kitabın ilk bölümlerinden verilecektir:

Asım Baltacıgil’in çeviri metni: “Değer ve üretim teorisiyle ilgili eserlerin çoğu, özellikle istihdam edilmiş kaynaklardan bir hacim verisinin çeşitli kullanılışları ile bu miktar kaynağının istihdam edildiğini söyleyen hipotezde, karşılıklı olarak

¹⁸ Vurgu bana aittir.

ödüllenenlerini ve ürünlerinin izafi değerlerini belirleyen koşullar arasındaki dağılımı işlemişlerdir” (Keynes: 2020, s. 17).

Keynes’in orijinal metni: “Most treatises on the theory of value and production are primarily concerned with the distribution of a given volume of employed resources between different uses and with the conditions which, assuming the employment of this quantity of resources, determine their relative rewards and the relative values of their products” (Keynes: 2013, s. 4)

Yorum: Burada çevirmenin ne anlattığını anlamak mümkün olsa bile oldukça büyük bir çaba göstermek gerekmektedir. Bu çevirinin anlaşılabilir oluşu Keynes’in metninin zorluk derecesiyle açıklanamaz. Öncelikle Baltacıgil “verili” ya da “mevcut” (given) kelimesini “veri” (data) olarak kullandığını belirtmek gerekir. Daha açık bir şekilde metin, farklı kullanım alanları arasındaki kaynak dağılımından ve bu kaynakların istihdam edildiğinde elde edilecekleri kazançları ve ortaya çıkan ürünlerin değerlerini belirleyen koşullar hakkındadır. Keynes’in bu metni anlaşılır bir biçimde şöyle çevrilebilir: Üretim ve değer kuramı hakkındaki incelemelerin çoğu, esas olarak istihdam edilmiş kaynakların verili hacminin farklı kullanım alanlarına dağılımıyla ve bu miktar kaynağın istihdam edildiği varsayılarak kaynakların göreceli kazançlarını ve ürünlerinin göreceli değerlerini belirleyen koşullarla ilgilenmektedir.

Asım Baltacıgil’in çeviri metni: “Bu açıklama iki gözlemi hatıra getirir: gerçek ücretler ve itibari ücretlerle karşı karşıya bulunan çalışanların eylemli tutumlarını ele alan birincisinin temelli bir teorik önemi yoktur; ikincisi ise tersine önemlidir” (Keynes: 2020, 21)

Keynes’in orijinal metni: “This calls for two observations, the first of which relates to the actual attitude of workers towards real wages and money-wages respectively and is not theoretically fundamental, but the second of which is fundamental” (Keynes: 2013, 8).

Yorum: Burada çeviri metninin okuyucu tarafından anlaşıldığını söylemek oldukça zordur. Okuyucu olarak, “Gerçek ücretler ve itibari ücretlerle karşı karşıya kalan çalışanların eylemli tutumlarından birincisi ve ikincisi nedir? sorusu sorulabileceği gibi itibari ücret nedir? sorusu da sorulabilir. Aslında çeviri anlaşılır nitelikte olsa hatalı bir çeviri değildir. Bu metin anlaşılır bir biçimde şöyle çevrilebilir: “Bu, işçilerin, birincisi reel ücretlere ve diğeri de parasal ücretlere karşı işçilerin fiili tavırlarıyla ilgili olmak üzere, birincisinin kuramsal açıdan önemsiz fakat ikincisinin önemli olduğu iki gözlem yapmayı gerekli kılar.”

Bu örneklerin, çevirinin geneli hakkında bir yorum yapılması için yeterli olmadığı iddia edilebilir. Fakat, örneklerin kitabın henüz giriş bölümünden verilmiş olması ve genel olarak çevirmenin *Genel Teori’yi* ve Keynes’in düşüncesini anlamamış olması bu iddiayı geçersiz kılmaktadır. Özetle, çevirinin özensiz ve anlaşılabilir olması Keynes ve onun muhteşem kitabesi için bir talihsizlik olmaktadır.

***

Genel Teori’nin üçüncü çeviri denemesi Uğur Selçuk Akalın tarafından 2008 yılında *Genel Teori: İstihdam, Faiz ve Paranın Genel Teorisi*, Kalkedon Yayınları’ndan yayınlanmıştır. Bu çeviri gözden geçirilmiş 2. baskı olarak 2010 yılında Kalkedon Yayınları tarafından tekrar yayınlanmıştır. Çevirmen Marmara Üniversitesi İktisat Fakültesi öğretim üyesidir. Diğer çevirmenlerden farklı olarak iktisat alanında çalışmalar yapan bir akademisyen olması çevirinin başarısına önemli katkı yapacağı düşünülebilir. Fakat çevirideki anlatım bozuklukları görmezlikten gelinse bile ilk iki çeviriye göre ciddi çeviri yanlışları söz konusudur. Öyle ki Keynes’in düşüncesinin tam aksi bir görüş olarak değerlendirilebilecek düzeyde çeviri hatası yapıldığı görülür. Bu durum bir iktisatçı olarak çevirmenin *Genel Teori’yi* doğru anlamadığı izlenimi vermektedir. Bunun açık kanıtı, ilk baskıda en azından gözden kaçtığı söylenebilecek yanlış çeviriler, gözden geçirilmiş yeni baskıda bir iktisatçı olarak fark edilip düzeltilmesi gerekirdi. Elbette ikinci seçenek, yeni baskının “gözden geçirilmiş” ibaresi öylesine konulmuş olduğu açıklaması

olabilir. Çok önemli, hatta Keynes'in düşüncesine karşı iki örnek vererek, çevirinin niteliğini değerlendirmeyi kitabı satın almış okuyucuya bırakacağım:

Uğur Selçuk Akalın'ın çeviri metni: "Oysaki günlük deneyimler, emeğin (belli sınırlar içinde) parasal ücretten ziyade reel ücrete bakarak anlaşma yaptığını ve bunun da bir ihtimal olmaktan çok normal bir durum olduğunu hiçbir şüpheye mahal bırakmaksızın ortaya koymaktadır. İşçiler parasal ücretlerde meydana gelen azalmalara karşı genellikle direnç gösterdikleri sürece, ücret mallarının fiyatlarında bir artış meydana geldiğinde emeklerini piyasadan çekme alışkanlıklarına sahip değildir. (Keynes; 2010, s. 19).

Keynes'in orijinal metni: "Now ordinary experience tells us, beyond doubt, that a situation where labour stipulates (within limits) for a money-wage rather than a real wage, so far from being a mere possibility, is the normal case. Whilst workers will usually resist a reduction of money-wages, it is not their practice to withdraw their labour whenever there is a rise in the price of wage-goods," (Keynes, 2013, s. 9).

Yorum: Burada doğru çeviri, "emeğin (belli sınırlar içinde) reel ücretlerden ziyade parasal ücrette bakarak" olmalıdır ki, Keynes'in *Genel Teori'deki* temel tezidir. Akalın'ın çevirisine göre işçiler reel ücrete göre sözleşme yaparlar ve parasal ücretlerin hiçbir önemi yoktur. Lisans düzeyinde bir eğitim almış bir iktisatçının, Akalın'ın çevirisini okuduğunda bu önermenin Keynes'e ait olmadığını hemen anlayabilir. Ne yazık ki gözden geçirilmiş yeni baskıda bu hata fark edilmemiştir. Ya da çevirmen hata olduğunu anlamamıştır. Üstelik çevirinin devamında, doğru bir biçimde, işçilerin parasal ücretlerde meydana gelecek azalmaya karşı direnç gösterdiğini yazmaktadır. Bu cümlenin ilk cümleyle çeliştiği açıktır.

Uğur Selçuk Akalın'ın çeviri metni: "Sosyal adaletsizlikleri ve görünen mezalimi gelişme sürecinde yaşanan kaçınılmaz olaylar olarak açıklıyor, bunların iyilikten ziyade zarar veren şeyler olduğunu belirterek değiştirilmesi girişiminde bulunuyor ve yetkililerin görevlerini yerine getirmelerini söylüyordu," (Keynes, 2010, s. 38).

Keynes'in orijinal metni: "That it could explain much social injustice and apparent cruelty as an inevitable incident in the scheme of progress, and the attempt to change such things as likely on the whole to do more harm than good, commended it to authority" (Keynes, 2013, s. 33).

Yorum: "değiştirilmesi girişiminde bulunulması iyi değil daha zararlı olduğunu yetkililere öneriyordu," şeklinde olmalıdır ki; Keynes'in Ricardocu düşünceye karşı eleştirisinin özünü oluşturur. Keynes'in *Genel Teori'yi* yazmasının amacı, mevcut toplumsal adaletsizlikler ve olumsuzlukların ekonomik büyüme sürecinin bir sonucu olarak gören ve değiştirilmesine yönelik ekonomi politikaların mevcut durumu daha da kötüleştireceğini savunan görüşü (Keynes, Ricardocu gelenek olarak adlandırır) eleştirmek ve yanlış olduğunu göstermektir.

***

Genel Teori'nin dördüncü ve son çeviri denemesi Ege Alp Güneri tarafından 2021 yılında *İstihdam, Faiz ve Paranın Genel Kuramı* Gece Kitaplığı'ndan yayınlanmıştır. Kitapta çevirmen ile ilgili herhangi bir bilgi verilmemektedir. Çevirmen hakkında yapılan küçük bir araştırma onun iktisatçı olmadığı ve sadece spiritüel tarzı kitapları çevirdiğini göstermektedir. Çevirmenin aynı yayınevinden bir de Hegel'in *Felsefe Tarihi Üzerine Dersleri* kitabını çevirdiği görülüyor.

Bu çevirinin niteliği, gerçek anlamda okuyucu için bir hakaret olarak değerlendirilebilir. Çevirmen, günümüz teknolojisinin nimetlerinden biri olan "Google Translate" sonuna kadar kullandığı gibi, yayınevi de bu çeviri metnini düzenleme gereksinimi duymamıştır. Sadece Google çeviri metninde çevirmen büyük bir zahmete katlanarak bazı kelimeleri değiştirmekle yetinmiştir. Bu çeviriyle ilgili örnek vermek gereksiz olmakla birlikte okuyucuya saygı nedeniyle iki örnek vermekle yetinilecektir. Elbette alıntılanan metinler üzerinde herhangi bir değişiklik yapılmamıştır.

“Hacim olarak geniş varyasyonlar yaşanmaktadır. ne emeğin asgari gerçek taleplerinde ne de üretkenliğinde belirgin bir değişiklik olmaksızın istihdam. Emek, bunalımda, patlamadakilere daha acımasız değildir- ne münasebet. Fiziksel üretkenliği de daha az değildir,” (Keynes; 2021, s.23).

“Her bir kişinin diğerlerinin üretimleri için ödeme aracı insanlar, kendisine sahip olduklarından oluşur” (Keynes; 2021, s.23).

Bu iki örnek yeterli mi sorusuna en iyi cevap, sanırım çevirmenin çeviride kullandığı kelime “ne münasebet” olacaktır.

4. Sonuç

Çeviri etkinliğinin ne kadar önemli ve vazgeçilmez olduğunu tartışmak gereksizdir. Çeviri etkinliği, tek penceresi olan bir eve yeni pencereler eklemeye benzer. Işık faklı pencerelerden farklı tonlarda odayı nasıl aydınlatırsa çeviri de düşünce dünyasını benzer şekilde aydınlatır. Böylesine önemli bir etkinlik acemi inşaatçıların eline bırakılamaz. Bırakılmamalıdır. Çeviri etkinliğinde, çevirmen sadece okuruna karşı sorumlu olan yazardan farklı olarak çeviri, çevirdiği eserin yazarına karşı da sorumludur. Bu sorumluluk yazarın düşüncesinin doğru aktarılmasını gerektirir. Elbette bunun için gerekli koşul aktarılan metnin yazıldığı orijinal dilin iyi bilinmesini zorunlu kılar. Diğer taraftan okuyucuya karşı sorumluluk, aktarılan düşüncenin anlaşılır olmasını (elbette doğru) gerektirir. Bu, çevirmenin ayrıca aktardığı dile de hâkim olmasını zorunlu kılar. Özellikle de bilimsel metinlerin çevirilerinde çevirmenin ilgili bilim dalının kavramlarına ve söz dağarcığına hâkim olmasının önemi açıktır. Bu durum aslında yayın sürecinde bir başka kontrol mekanizmasının uygulanmasını da gerektirir. Yayıncı çevirmenden gelen metni, konusunda uzman bir editörün genel çeviri kontrolü yaptırmakla sorumludur. Gerçek sorumluluk sadece çevirmenle sınırlı olmayıp, yayıncıyı da kapsar.

Genel Teori'nin Türkiye'deki çeviri macerasına bakıldığında ne yazık ki ne çevirmenlerin ne de yayıncıların sorumlu davrandıkları söylenemez. Çevrilen metinler, tek pencereye yeni pencere açmış gibi görünmekle birlikte bırakın evin içerisine ışık girmesini sağlamayı evin daha da karanlık olmasına neden olmuştur. Hemen hemen herkesin kabul ettiği gibi Keynes'in *Genel Teori*'deki üslubu zordur. Fakat bu zorluk Keynes'in dönemi için yeni kavramlar ve yeni analiz yöntemleri getirmesinden kaynaklanır. Bu durum, Türkçe çevirilerdeki hata ve özensizliğin nedeni olarak ileri sürülemez. Hele ki *Genel Teori*'nin nasıl çevrilmesine ilişkin, Cihan Gerçek tarafından çevrilen *Para Üzerine Bir İnceleme* gibi mükemmel bir örnek varken. Bu çevirinin başarısına İş Bankası Kültür Yayınları'nın yayın sürecinin gereklerini yerine getirerek katkıda bulunduğu açıktır. Yayıncı, çeviri metnini önde gelen iktisatçılardan Ahmet Haşim Köse'nin editörlüğünde çeviri kontrolü yaptırarak yayınlamıştır.

Bu çalışmanın amacı, *Genel Teori*'nin Türkçe 'ye yeniden çevrilmesinin zorunlu olduğunu göstermektir. İktisadi düşünce tarihi mezarlığındaki büyük mezarlardan biri olan Keynes'in muhteşem mezar taşı kitabesine yakışan özenli bir çevirinin Türkçe mezar taşı kitabesinde aynı muhteşemlikte bulunmasının zamanı çoktan gelmiştir. En azından İşaya Üşür'ün de belirttiği gibi “bakanın gözündeki zarafet” mezar taşı kitabesinin muhteşemliğiyle çakışsın. Keynes ve *Genel Teori* Türkçe 'de bunu hak ediyor. Yeni bir çevirinin önünü açma düşüncesi çalışmanın amacının gerçekleşmesi anlamına gelecektir.

Kaynakça

- Ağır, S. ve Özveren, E. (2016). Türkiye'ye özgü bir Keynes Etkisi: Versay Sulhu'nun Netayii İktisadiyyesi, (içinde, John Maynard Keynes... Yine, Yeniden, der. Deniz Taner Kılınçoğlu ve Emre Özçelik), İletişim Yayınları.
- Akalın, U. S. (2009). Keynes ve Genel Teori Üzerine Kısa Bir Not, Toplum ve Demokrasi, 3(6), 1-7.
- Akif Erginay'a 65'nci Yaş Armağanı, (1981). Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları N.460.
- Aren, S. (2014). İstihdam, Para ve İktisadi Politika, Ankara: İmge Kitabevi.

- Boratav, K. (2007). Sempozyum Sunumu, *Mülkiye Dergisi*, XXXI(256).
- Bulutay, T. (2014). Sunuş, içinde, *İstihdam, Para ve İktisadi Politika*, Ankara: İmge Kitabevi.
- Çakmak, D. (2007). *Forum Dergisi: 1954-1960*, Ankara Üniversitesi, SBE, Yayınlanmamış Doktora Tezi.
- Davidson, P. (2009). *John Maynard Keynes, Great Thinkers in Economics*, Palgrave Macmillan, UK.
- Divitçioğlu, S. (1956). Keynes ve Marx Hakkında, *Forum*, 60.
- Elif, E. (1956). John Maynard Keynes, *Forum*, 55.
- Johnson, H. G. (1961). The General Theory After Twenty-Five Years, *The American Economic Review*, 51(2),
- Kazgan, G. (2007). Keynesgil İktisadın Türkiye'ye Yansımaları, *Mülkiye Dergisi*, XXXI (256).
- Keynes, J. M. (1959). Çalışma Faiz ve Para Hakkında Genel Teori (Bölüm 1 - Bölüm 3), Çev. Akif Erginay, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 16(1), 298-320. https://doi.org/10.1501/Hukfak_0000001459
- Keynes, J. M. (1960). Tarifler ve Mefhumlar (Bölüm 4 – Bölüm 6), Çev. Akif Erginay, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 17(1), 403-436. https://doi.org/10.1501/Hukfak_0000001489
- Keynes, J. M. (1961). Çalışma Faiz ve Para Hakkında Genel Teori (Bölüm 7 - Bölüm 8) Çev. Akif Erginay, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 18(1), 437-461. https://doi.org/10.1501/Hukfak_0000001496
- Keynes, J. M. (1962). İstihlak Eğilimi II. Subjektif Faktörler (Bölüm 9 - Bölüm 11), Çev. Akif Erginay, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 19(1), 429-459. https://doi.org/10.1501/Hukfak_0000001430
- Keynes, J. M. (1963). Çalışma Faiz ve Para Hakkında Genel Teori (Bölüm 12 - Bölüm 14 ve 14. Bölüme Ek)" Çev. Akif Erginay, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 20(1), 151-192. https://doi.org/10.1501/Hukfak_0000001414
- Keynes, J. M. (1969). *İstihdam, Faiz ve Para Genel Teorisi*, Çeviren: Asım Baltacıgil, İstanbul : Fakülteler Matbaası.
- Keynes, J. M. (1980). *İstihdam, Faiz ve Para Genel Teorisi*, Çeviren: Asım Baltacıgil, İstanbul : Minnetoğlu Yayınları.
- Keynes, J. M. (2012). *Para Üzerine Bir İnceleme*, Çeviren: İstanbul: Cihan Gerçek.
- Keynes, J. M. (2013). *The General Theory of Employment, Interest, and Money*, The Collected Writings of John Maynard Keynes Vol: VII, Cambridge University Press.
- Keynes, J. M. (2018). *The General Theory of Employment, Interest, and Money*, Palgrave Macmillan, e-book edition.
- Keynes, J. M. (2020). *İstihdam, Faiz ve Paranın Genel Teorisi*, Çeviren: Asım Baltacıgil, İstanbul: Liberus.
- Keynes, J. M. (2021). *İstihdam, Faiz ve Paranın Genel Kuramı*, Çeviren: Ege Alp Güneri, İstanbul: Gece Kitaplığı.
- Klein, Lawrence R. (1956). *The Keynesian Revolution*, Macmillan And Co. Ltd.
- Krugman, P. (2018). Introduction by Paul Krugman, (in Keynes, *John Maynard, The General Theory of Employment, Interest, and Money*), Palgrave Macmillan, e-book edition.
- Laidler, D. (2006). Keynes and the birth of modern macroeconomics, (eds. Backhouse, Roger E. ve Bateman, Bradley W.) in *The Cambridge Companion to Keynes*, Cambridge University Press.
- Leijonhufvud, A.(1968). *On Keynesian Economics and the Economics of Keynes: A Study in Monetary Theory*, Oxford University Press.
- Neisser, H. (1946). Keynes as an Economist, *Social Research*, 13(1).
- Niehans, J. (1994). *A History of Economic Theory: Classic Contributions, 1720-1980*, Johns Hopkins University Press.
- Okyar, O. (1949). Neo-Klasik Teoriyle Keynes Teorisinin Karşılaştırılması I, *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası*, 10, 1-4.
- Okyar, O. ve Seyitdanlıoğlu, M. (2006). *Atatürk, Okyar ve Çok Partili Türkiye: Fethi Okyar'ın Anıları*, Ankara: T. İş Bankası Yayınları.
- Patinkin, D. (1977) The Process of Writing the General Theory: A Critical Survey, (der: Don Patinkin and J. Clark Leith) in *Keynes, Cambridge and The General Theory: The process of criticism and discussion connected with the development of The General Theory*, The Macmillan Press Ltd.
- Pigou, A. C. (1936). Mr. J. M. Keynes' General Theory of Employment, Interest and Money, *Economica*, New Series, 3(10).
- Samuelson, P. A. (1946). Lord Keynes and the General Theory, *Econometrica*, 14(3).
- Tanyeri, İ. (1985). Profesör Dr. Osman Okyar ve Hacettepe Üniversitesi İktisat Bölümü, *Hacettepe Üniversitesi İİBF Dergisi*, 3(1-2).
- Tily, G. (2007). *Keynes's General Theory, The Rate of Interest and 'Keynesian' Economics: Keynes Betrayed*, Palgrave Macmillan.

Ülgener, S. F. (1952). *İktisat Dersleri*, Çağlayan Kitap Yayıncılık.

Ülgener, S. F. (1962). *Milli Gelir, İstihdam ve İktisadi Büyüme*, İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Yayınları.

Üşür, İ. (2003). Ekonomi Politik: Zarif Mezar Taşları?, *Praksis*, 10, 211-238.

Yalçın, A. (1956). John Maynard Keynes, *İncelemeler*, *Forum*, 51.

Çıkar Çatışması: Yoktur.

Finansal Destek: Yoktur.

Etik Onay: Yoktur.

Yazar Katkısı: A. Gazi VURAL (%100)

Conflict of Interest: None.

Funding: None.

Ethical Approval: None.

Author Contributions: A. Gazi VURAL (100%)
